

часть отъ националния износъ на всѣкакъвъ родъ земеделски произведения на цѣлия славянски свѣтъ, задоволявайки сжщевременно неговитѣ нужди отъ всѣкакъвъ видъ и стойностъ италиянска манифактура, бижутерия и др. по-финни стоки. Поставени подъ покровителството на Венеция следъ 1205 г. дубровчанитѣ били особено внимателни и тактични къмъ владѣтелитѣ на разнитѣ балкански страни. Чрезъ постоянни дарове тѣ успѣха да спечелятъ приятелството на по-голѣмата часть отъ тѣхъ. Съ голѣмъ дипломатически тактъ дубровчанитѣ получили най-рано, и то изключително за себе си, най-широки привилегии, най-първо още презъ X в. отъ Византия и скоро следъ това отъ сръбскитѣ крале презъ XII и XIII в. Съ голѣмото разширение на българскитѣ граници презъ XIII в. до Адриатическото море Иванъ Асенъ II следъ 1230 г. далъ специално „оризмо“ — дарствена грамота — на дубровчанитѣ, които отдавна вече кръстосвали земята му и чиято търговия на полуострова била поставена въ голѣма зависимостъ отъ българскитѣ владѣтели. Дубровчанитѣ добили право на свободенъ вносъ и износъ отъ всички български земи като имъ се гарантирала сигурността въ търговията и нейното регулиране по общия законъ за митата („о кумерки“). Търговията на тѣзи „любовни гости“ на българското царство толкова бърже се разширила, че по-късно, презъ 1253 г. привилегиитѣ имъ били значително подобрили. Дубровникъ станалъ главенъ доставчикъ за всички български земи на соль, манифактура, оръжие и скъпи украшения. Особено цѣфтяща била дубровнишката търговия въ полуострова при Стефана Душана. Когато при царя Иванъ Александъръ отново се сближили българския съ сръбския дворъ, дубровчанитѣ пакъ оживили българскитѣ земи, като не забравяли да даряватъ българския владетель. Въпрѣки голѣмата търговия на венециани и генуезци по българското черноморие и Тракия, дубровчанитѣ успѣли всецѣло да задържатъ за себе си западнитѣ предѣли на българскитѣ земи, отивайки дори до самата столица—Търново. Видинъ, Нишъ, София и Търново сж били главнитѣ центрове на дубровнишката търговия въ България. Не рѣдко, обаче, тѣ сж срѣщани да отиватъ и разнасятъ стоки по черноморскитѣ градове — Месемврия и Варна, макаръ тамъ да сж били въ помощъ на италиянскитѣ търговци. Голѣмата флота, съ която тѣ разполагали и политическия и стопански протекторатъ на Венеция имъ гарантирала презъ вѣкове безпрепятствено проникване на близки и далечни тържища, гдето твърде успѣшно се борили съ конкуренцията на гръцкитѣ и генуезки търговци. До последнитѣ дни на балканскитѣ държавици дубровчанитѣ кръстосвали вътрешността на полуострова, като поддържали упадналия духъ на християнското население.

Голѣмата и вѣковна стопанска и културна роль на дубровчанитѣ въ българскитѣ земи не престанала и следъ идването на турцитѣ. Съ сжщитѣ срѣдства и дипломатически тактъ тѣ успѣли скоро да спечелятъ довѣрието на новитѣ настойници на полуострова. Не срещайки абсолютно ничия конкуренция, тѣ въ още по-голѣма степенъ засилили стопанскитѣ си врѣзки съ българскитѣ земи. Едва преминало $\frac{1}{2}$ вѣкъ отъ идването на турцитѣ, дубровчанитѣ се сдобили съ най-широки привилегии изключително за себе си: право на свободна търговия, осво-